

СТАНОВИЩЕ

от проф. д. пс. н. Ирина Зиновиева

Софийски университет "Св. Климент Охридски"

за дисертационния труд

на Боян Веселинов Василев

на тема „Себеутвърждаване и психосоциална идентичност

в юношеска възраст “

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”

по професионално направление: 3.2. „Психология“

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд на Боян Василев се състои от 220 страници, разпределени в четири глави и едно приложение, текстът е онагледен с 44 таблици и 7 фигури. Литературният обзор е построен върху 252 заглавия, от които 110 на кирилица и 142 на латиница.

След подробен анализ на литературата, авторът установява, че основната концепция в областта на неговите търсения е тази на Н.Е. Харламенкова за етапите на развитието на себеутвърждаването, на всеки от които съответства определена стратегия на себеутвърждаване. След като осъществява критичен анализ на концепцията на Н.Е. Харламенкова и като се опира на идеи, почерпени от класици на психологията като У. Джеймс, З. Фройд, А. Адлер и Е. Маслоу, както и на съвременни автори от ранга на Д. Маклелънд, Ед. Дисни и Р. Райън, Боян Василев предлага авторска концепция с три степени и качествени равнища на себеутвърждаването в онтогенетичното и личностното развитие: чрез притежание, чрез приемане и одобрение от другите и чрез успехи, постижения и личностно израстване. Представени са съответни за всяко равнище възрастово-психологически особености, мотивационно-смысловни характеристики и характеристики на поведението. Концепцията е обоснована теоретично и подкрепена с емпирично изследване. Изведени са дефиниция за себеутвърждаването и идентификатори за дефицит на себеутвърждаване, което води до дискомфорт, понижаване на психичното благополучие и поведенчески отклонения.

Проведеното емпирично изследване цели да провери основната хипотеза, че „между стремежа към себеутвърждаване (преживявано като желание на субекта да се чувства значим, достоен, можещ и компетентен, приет, одобряван и признат) и постигането на психосоциална идентичност съществува значима и същностна връзка“.

Емпиричното изследване се състои от два етапа, наречени модули. Първият има за цел да проследи възрастовата динамика на връзката между психосоциална идентичност и стремежа към себеутвърждаване, като се направи сравнение между юноши (ученици) и хора в ранна зряла възраст (студенти). Използват се два изследователски инструмента. Първият е Въпросник за обективно измерване на статусите на психо-социална идентичност (Adams, Bennion & Nuh, 1989; за бълг. условия Байчинска, Баκραчева, 2001). Вторият тест е създаден от Боян Василев - Тест за изследване на себеутвърждаването в юношеска възраст - и в първоначалния си вид съдържа четири скали, но след проведеното изследване става ясно, че само две имат надеждност, която ги прави използваеми. Първата скала измерва себеутвърждаване чрез приемане и одобрение от околните, което авторът разглежда като „по-ниското ниво (степен) на себеутвърждаване“. Втората скала измерва себеутвърждаването чрез „постигане на качествени резултати и успехи, което е второто, по-високо стъпало (и съответно – степен) на самоутвърждаването“. Тестът като цяло показва надеждност от 0,7 и представлява самостоятелен инструмент за изследване.

Вторият модул на емпиричното изследване е ориентиран към същността на себеутвърждаването, като са търсени предикторите му в лицето на смисъла в живота, мотивацията за постижение и базисната общителност. Във втория модул са използвани създаденият от Боян Василев Тест за изследване на себеутвърждаването в юношеска възраст, Българската скала за потребност от постижение, конструирана и валидирана от И. Паспаланов и Д. Щетински (1985); Тест на Дж. Крумбъг и Л. Махолик за смисъл в живота (българската версия-адаптация на Б. Минчев (2011); Тест за нивото на базисна общителност (В. Ф. Ряховски, 1997), разработен върху теоретичния модел на концепцията на Ф. Зимбардо за стеснителността.

Значимост и убедителност на получените резултати

Хипотезите на основното изследване са систематизирани в теоретичен модел, който предлага цялостна картина на връзките между стремежа към себеутвърждаване и постигането на психосоциална идентичност.

Той е подложен на проверка чрез емпирично изследване, изпълнено с извадка от 143 ученици със средна възраст от 16,16 години и 221 студенти, чиято средна възраст е 24,18 години.

Използвани са адекватни методи на анализ на резултатите: алфа на Кронбах за вътрешна консистентност и надеждност на използваните скали, както и експлораторен факторен анализ за вътрешната структура на скалите, корелационен и регресионен анализ.

Получените резултати потвърждават основната хипотеза. Те са оригинални и значими. Интерпретирани са адекватно и с усет за нюансите в разкриваните взаимоотношения. Изводите са подробно аргументирани.

Работата е написана професионално, с добър език и стил. Личат много добра теоретична подготовка и умения за планиране, осъществяване и анализ на данните в емпиричните изследвания в областта на дисертационния труд. Моделът на изследванията, хипотезите и избраните методи за диагностика на включените променливи навсякъде в дисертационния труд са убедителни и иновативни. Методите за анализ на получените данни отговарят на общоприетите изисквания.

Научни приноси

Смятам, че научните приноси, формулирани от дисертанта, съответстват на реално постигнатите резултати.

Бих искала да отбележа специално два от тях.

В дисертацията е направен успешен опит за създаване на собствена концепция за стадиите и динамиката на себеутвърждаването.

Създаден е тест за изследване на себеутвърждаването в юношеска възраст, който може да се използва за широк спектър от практически цели. Освен като една обща скала, той може да се използва и като две самостоятелни. Първата измерва себеутвърждаване чрез приемане и одобрение от околните, а втората - себеутвърждаването чрез постигане на резултати и успехи.

Публикации по темата на дисертационния труд

По темата на дисертационния труд са направени 4 публикации, които дават възможност на научната общественост да се запознае с части от дисертационния труд.

Две от публикациите са самостоятелни статии в списание „Психологични изследвания“ - реферирано и индексирано в редица международни бази данни. И двете статии са посветени на основното понятие на дисертационния труд - психосоциалната идентичност. Първата изследва характеристиките-роли и характеристиките-качества на идентичността, докато втората статия проследява участието на индивидуалната траектория на идентичността при разрешаването на кризите при младите хора.

Дисертантът има и две самостоятелни публикации в сборници, единият от международна конференция.

Автореферат

Афторефератът пресъздава адекватно съдържанието на дисертационния труд. Представени са подробно основните моменти от съдържанието, логиката на изследванията, проведените анализи, заключенията и приносите.

Заключение

На основата на тези безспорни достойнства на дисертационния труд, смятам, че той отговаря на условията за присъждане на научната и образователна степен „Доктор“ и, като член на научното жури, предлагам на дисертанта Боян Веселинов Василев да се даде търсената научна степен „Доктор“ в научно направление 3.2. „Психология“.

ПОДПИС:

Проф. д.пс.н. Ирина Зиновиева